

DUŠANA FINDEISEN

STAREJŠI, UČENJE, UMETNOST

STROKOVNI POSVET MREŽE SLOVENSKA UNIVERZA
ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

25. april 2019, Domžale

Najpogosteje razmišljamo o tem, kaj učenje, izobraževanje in umetnost pomenijo za posameznika, manj pogosto, kaj pomenijo za družbo. Nam znanje in umetnost zagotavljata dostojanstvo, krepita ponos? Nas navdihujeta? Spodbujata ustvarjalnost? Nam pomagata vzpostavljati celovitost v sebi? Nam pomagata, da vemo, kdo smo in kdo so drugi? Veliko je vprašanj!

Katerakoli dejavnost starejših, ne le umetniška, je pogojena, razumljivo, s tem, kar se je že prej dogajalo v našem življenju. Če dobro preučimo življenjske zgodbe, zmeraj odkrijemo povezave s preteklostjo; lastno preteklostjo ali celo preteklostjo svojih prednikov. In kot pravimo - svojih družbenih skupin. Počnemo nekaj, s čimer preverjamo vrednost znanja, ki ga že imamo, nekaj, kar imamo radi, lahko pa nas življenje postavi danes ali v prihodnosti pred nove izzive, nove potrebe, nove socialne vloge. Starejši nismo in ne želimo biti le veterani, zaznavano zdajšnje in tudi prihodnje lastne in družbene potrebe in družbene spremembe. Naše izobraževanje in naše kulturno ter umetniško delovanje, naše profesionalno prostovoljstvo naj bo v podporo skupnemu prilagajanju na spremembe in ustvarjanju sprememb.

Publikacije Želva, ki jo bomo še omenjali, govori o starejšem človeku, njegovem življenju, delovanju, poklicnem delu, pogosto tudi o motivih, zaradi katerih se je ta znašel v izobraževanju in prikaže njegove dosežke, zapisane, dokumentirane, izdane, dane na razstave, da se z njimi obogati skupnost. Bi lahko dejali, da je to že družbeno angažirana umetnost? Posredno vsekakor, kajti z dosežki je skupina iztopila v javni prostor. Posredno je skupina Želva spreminjala razumevanje in podobe starejših. Morda pa vendarle nekaj še manjka?

Čemu

Ta posvet smo tako namenili pogovoru o nas, starejših, našem izobraževanju in učenju ter umetniškem delovanju. O tem, kaj **je družbeno angažirano izobraževanje** in kaj pomeni **družbeno angažirana umetnost starejših**, in o tem, kako ju konceptualizirati. Že samo to, da ju tako poimenujemo, pove, da gre za **razmerje med nami in skupnostjo**, da bo naše **delovanje za skupnost**, pa tudi skupnosti v središču pozornosti.

Zakaj in kako razmišljati o skupnosti?

Ljudje pridemo na svet zato, da služimo, je dejala Rachel N. Remen. Pa ne gre za podrejen odnos. "Služenje je v tem primeru odnos med ljudmi, ki položijo na mizo bogate vire svoje človeškosti in jih velikodušno delijo z drugimi." Tako ustvarjamo skupnosti: majhne – družinske, rodbinske – in velike – plemenske, nacionalne – ter ogromne – svetovne. Graditev vseh se začne na enak način. Z vzpostavljanjem celovitosti v sebi, ki potem služi celovitosti v drugih in celovitosti življenja. Služimo s seboj. "Služi vse, kar vem, in služi vse, kar sem", ponavlja Rachel in ponavljamo za njo mi, ki se učimo hoditi po isti poti – poti služenja ljudem in življenju. V skupnostih in prek skupnosti.

Tradicija

Krepitev družbene vrednosti starejših in njihova vidna vloga v v družbi, kako jo graditi na temelju izobraževanja in kulture, je že od začetka, leta 1984, usmeritev Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje. Že tedaj smo vedeli, da se bo z izobraževanjem in kulturo (umetnostjo), ki upoštevat profesionalne kriterije, slišal glas starejših v družbi, če bomo le pozorni na to, da z izobraževanjem in kulturo, s svojim delovanjem v javnosti načrtno in ob povezovanju z drugimi ali skupaj z njimi, sebi in s tem drugim gradili drugačno mesto v družbi.

Sedanost

Zato smo skrbno izbirali teme, vsebino izobraževanja, skrbno izbirali mentorje, zato smo raziskovali, da bi v stiku z novinarji in drugimi poklicnimi profili lahko dali verljivejšo sliko svojega delovanja. Zato ne pristajamo na »okultne vede«, zato ne sprejemamo predlogov

za dejavnosti, ki bi nas potisnile nazaj v stereotipe o starejših in njihovem učenju. (Starejši prepevajo, ribarijo, kvačkajo. (Carmen, Ljubljena Donava, ali Kruh nas povezuje).

Ob prebiranju evropskih politik starosti in staranja, in seveda tudi slovenskih, smo pre pogosto slišali besedo prejemniki, ali **skrb za** ... ki kaže, da na eni strani nekdo želi skrbeti za nas, da nas ne vidi kot sebi enake, in da na drugi strani ne ve, kdo smo in kako nas vključiti v družbeni in ekonomski razvoj. To moramo vedeti sami, ne moremo čakati na druge. Ali kot je nedavno dejala Moira Allan: **Mi smo tisti, ki smo jih čakali ...**

Tudi zato je potrebno družbeno angažirano izobraževanje in je potrebna družbeno angažirana kultura, umetnost starejših. Te dejavnosti naj nas naredijo vidne, naj skupnosti povedo, kako naj nas vidijo, kako naj nas obravnavajo. Toda, kako nas vidijo?

Javna sfera, javni porostor

V intervjuju, ki sva ga nekoč imela z Miranom Eričem za revijo Andragoška spoznanja, se Miran sprašuje, rekoč :

“Skupina Želva, s katero sem preživel celih dvajset let, je postala skupina dobrih slikarjev. Najpomembneje je, da se je v dvajsetih letih močno razvilo njihovo slikarsko misljenje. Uporabljajo ga pri slikanju in odkrivanju del drugih slikarjev, kiparjev, arhitektov. Njihova pridobljena estetska merila vplivajo na njihova mišljenje. Na njih in tudi na njihovo socialno okolje. To se mi zdi pomembno. Sprašujem pa se, zakaj? ... Zakaj uradni kritiki, umetnostni zgodovinarji, uredniki kulturnih oddaj in drugi ne zmorejo zanimanja za delo tistih, ki so v pokoju. Meni se zdi, da jih vidijo kot »nezivečo« skupino ljudi. Kot da bi bili že mrtvi. A pred njimi je deset, dvajset, morda trideset let življenja. Si lahko zamislite, koliko fakultet bi lahko človek končal v tem času. Saj ne pričakujem, da bi o teh slikarjih v zrelih letih pisali eseje, a vsaj kakšno kritiko. Tudi, če bi rekli, da je vse zanič in neumno, bi to spodbudilo vnemo skupine. Tako pa Prav zdajle ima skupina Želva razstavo v KUD France Preseren. Naslovili smo jo Portreti. Še ena razstava med mnogimi, ki so obogatile skupino samo, pa tudi kulturni program te ustanove“.

Kar opisuje Miran, občasno doživljamo tudi sami, a eden od razlogov, zakaj prihaja do takšnega odnosa, je, da življenja starejših niso dovolj prepletena z življenjem drugih. Generacije pa morajo stopati skupaj, morajo delovati skupaj, sprejeti to, da so si podobne, kot tudi, da so si različne. Zato je vsak načrtovan vstop **v javno sfero, javni prostor** za starejše kot družbeno skupino bistvenega pomena, je oblika aktivizma. Tedaj izstopimo iz kroga prepričanih v odprt krog pluralnosti, bi dejala Hannah Arendt.

Rodimo se v svet ljudi, ki so drugačni od nas in z njimi iščemo skupen jezik. Čim pogosteje smo v stiku, čim pogosteje delujemo skupaj z drugimi, čim pogosteje predstavimo svoje delo drugim, bolj so naša življenja prepletena z drugimi, bolj smo vključeni. Če ostanemo med seboj, pa ni mogoče delovati, biti zanimiv, kajti na delu so tudi številni družbeni stereotipi ...

Zato je pomembno, da se sami povabimo v javno sfero, javni prostor. "V javnem prostoru smo namreč prisiljeni razkriti sebe, pa tudi sporočiti drugim, v čem smo edinstveni in drugačni. Tako je bivati skupaj lažje", trdi Hannah Arendt. Pluralnost najdemo na javnih mestih, kjer se je mogoče pogovarjati, delovati, biti slišan, kjer se spontano rodijo nove akcije.

V javnem prostoru se najlažje pojavimo s temami, ki izkazujejo našo družbeno angažiranost, ki ne govorijo izključno o nas, marveč govorijo o tistih vprašanjih, ki so skupna družbena vprašanja; denim ekološka vprašanja, begunci, vprašanja uporabe prostora, skupna zgodovina.

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje. Vi in družbeni prostor

Pojav starejših v javnem prostoru ne more biti naključen, zgolj enkratno, marveč institucionaliziran ob upoštevanju pravil. Tako in zato Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje prireja festival znanja in kulture starejših, filmske festivale, konference, predavanja, nastope, razstave, predstavitve svojih in drugih publikacij, sodeluje v dogodkih drugih ... organizacij in ustanov. Zato svoje predstavitve seli v prostore, dostopne javnosti. Zato svoje študente spodbuja in za njih spleta ustrezne okoliščine, da lahko ustvarjajo kataloge svojih umetniških del, prispevajo razprave, izdajajo literarne zbornike, postavljajo na oder dramska dela, z znanjem in umetniškimi deli sodelujejo v kampanjah za

prepričevanje javnosti, delujejo kot mediatorji v kulturi, se ukvarjajo z raziskovalnim učenjem, odpirajo nova vsebinska področja ipd.

Vemo, da je na vaših univerzah družbenega skupnostnega delovanja veliko, nenazadnje ste za svoje delovanje v družbenem prostoru prejeli številna občinska in druga priznanja.

Vemo, da imate izkušnje

- s postavljanjem razstav,
 - s pisanjem dramskih del in postavljanjem teh na oder,
 - s sodelovanjem v javnih kampanjah,
 - s sodelovanjem v krajevnih praznovanjih,
 - s prostovoljnimi deli za skupnost, kjer uporabljate svoje staro in novo znanje
- vemo, da pišete članke, literarna dela, izdajate literarne zbornike (Univerza v Domžalah),
- vemo, da raziskujete in se s tem vključujete v razvoj svojega kraja na tak ali drugačen način,
- vemo, da snemamo družbeno angažirane filme itd..

Ko sem ob tridesetletnici Slovenske univerze pripravljala pregled filmov, ki prikazujejo tovrstno angažiranje univerz po Sloveniji, je postalo očitno, da vse univerze delujejo v javni sferi in se predstavljajo v javni sferi.

Danes pa bi želli spregovoriti o tem, kaj naredi izobraževanje ali umetniško delovanje družbeno angažirano, da namesto **izobraževalne prakse** nastane **socialna praksa**, v kateri starejši delujemo kot študenti, aktivisti, politiki, sociologi, sredi katere spreminjamo sebe in druge.

Kaj torej pomeni družbeno angažirano izobraževanje?

Predavatelji in razpravljavci na tem posvetu bodo posamično ali v dialogu skušali odgovoriti na nekatera vprašanja:

Zakaj in kako v današnji družbi umetnost sproža prepotrebno in bogateče nas doživljajsko učenje?

Ali ima v starajoči se slovenski družbi izobraževanje starejših ustrezen položaj?

Kakšen je pomen interkonektivnosti in mrež v izobraževanju starejših?

Kako umetnost vpliva na razvoj posameznika?

Kdaj je neko izobraževanje /ustvarjanje umetnosti družbeno angažirano in kdaj ni, ter kakšen je pomen vzajemnega učenja ?

Predavatelji bodo predstavili in analizirali nekatere primere družbeno angažirane dobre prakse na področju izobraževanja, spoznavanja in ustvarjanja umetnosti:

spoznavanje umetnosti,

ustvarjanje umetnosti,

branje v skupnosti in za skupnost,

raziskovanje javnega prostora kot vez z okoljem.